

La responsabilitat civil en les activitats en el medi natural a la comunitat autònoma de Catalunya. Mesures de prevenció

Liability in Activities in the Natural Environment in the Region of Catalonia. Preventive Measures

EDUARD INGLÉS YUBA

Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEFAE)
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya - Centre de Barcelona (Espanya)

JORDI SEGUÍ URBANEJA

Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEFAE)
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya - Centre de Lleida (Espanya)

Autor per a la correspondència

Eduard Inglés Yuba
eduard.ingles@gencat.cat

Resum

La utilització del medi natural com a àrea esportiva ha fet proliferar els cada vegada més coneguts “esports d'aventura, de risc o en el medi natural”, i això comporta i provoca l'augment del nombre d'accidents i, en conseqüència, les denúncies en relació amb la responsabilitat civil respecte d'això. Què és i quan neix la responsabilitat civil?, quins són els seus límits jurídics? i de quina manera afecten els agents que intervenen en les activitats en el medi natural –organitzadors, monitors i practicants–? El present article analitza l'ordenament jurídic, regulació de: a) l'activitat, b) la titulació necessària per exercir i c) la responsabilitat exigible als agents participants. Finalment, recull propostes d'actuació, per a l'organitzador i el monitor professional, amb l'objectiu d'adequar les seves actuacions al marc normatiu que regula la responsabilitat civil.

Paraules clau: esport, medi natural, responsabilitat civil, principi del risc, prevenció

Abstract

Liability in Activities in the Natural Environment in the Region of Catalonia. Preventive Measures

The use of the natural environment as a sports arena has led to the proliferation of the increasingly popular “adventure, hazardous or natural environment sports”. This entails and results in an increase in the number of accidents and consequently in liability claims filed in this regard. What is liability and when does it arise? What are its legal limits? How does it affect the stakeholders involved in the activities in the natural environment: organisers, instructors and practitioners? This article examines the legal system and its regulation of a) the activity, b) the qualifications required to practise it and c) the liability attributable to participating stakeholders. Finally, it also contains proposals for action for professional organisers and instructors so that they can tailor their actions to comply with the regulatory framework governing liability.

Keywords: sport, natural environment, liability, risk principle, prevention

La responsabilitat civil en les activitats en el medi natural a Catalunya

El desenvolupament de la societat del benestar ha produït l'obertura del medi natural a la població, incrementant el nombre de visitants amb finalitats d'oci i recreació¹ i la conseqüent proliferació d'empreses especialitzades en turisme actiu. Això ha comportat que el medi natural hagi evolucionat d'espai esportiu reservat per a especialistes, amb un gran respecte pel seu perill inherent i amb

un elevat coneixement tècnic del medi, a un espai esportiu obert a qualsevol persona, sense límits espacials ni requeriments tècnics. Això al seu torn ha implicat un augment d'accidents i un increment de reclamacions judicials per responsabilitat civil (RC) als organitzadors i tècnics d'activitats en el medi natural (AMN).

L'Administració pública es va adonar d'aquesta realitat tal com es recull en el preàmbul del Decret 56/2003, 20 de febrer, en el qual fa referència al “constant increment de la demanda social en relació

¹ El 14,15 % de la població catalana que diu practicar esport fa activitats en la natura i esports d'aventura (CCE, 2010).

amb les activitats físicoesportives d'oci en l'entorn natural. De com la creixent afluència de practicants d'aquestes activitats comporta, entre altres, la necessitat de garantir, per part de l'administració, la seguretat de les persones que les practiquen. Davant la diversitat de persones que organitzen i promouen activitats en el medi natural, amb caràcter empresarial o sense aquest, i l'augment continuat de persones usuàries". El Decret justifica la reglamentació de les AMN "amb la finalitat d'incrementar la qualitat de les activitats, garantir els drets de seguretat de les persones practicants i protegir el medi natural".

La regulació de les AMN ha estat desenvolupada a partir de: 1) la definició de l'àmbit professional, la qual cosa ha comportat la normalització de: a) l'activitat i b) l'exercici professional, i 2) la determinació de la responsabilitat dels agents que intervenen en l'activitat: organitzadors, tècnics i practicants. Ambdós elements han generat un ordenament jurídic que regula, d'una banda, l'àmbit professional (l'activitat i la titulació) i, de l'altra, la responsabilitat dels agents implicats en l'activitat (organitzadors, monitors i practicants).

L'increment de demandes judicials derivades d'accidents per AMN permet entreveure que l'ordenament jurídic continua sent un gran desconegut per al sector. Fins i tot estudiant les resolucions judicials podem albirar que els tribunals no apliquen el mateix criteri en la determinació de la responsabilitat dels agents participants en aquestes activitats.

És un objectiu i contingut d'aquest article estructurar l'ordenament jurídic i analitzar les sentències més rellevants per poder així definir quines mesures han d'acatar els organitzadors d'AMN per respectar així la seva RC.

La comunitat autònoma de Catalunya: competències

L'article 134 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, atribueix a la Generalitat competències exclusives en matèria d'esport i temps lliure. En les posteriors lleis desenvolupades s'autoritzava el Govern a refondre en un text únic la Llei 8/1988 i les dues lleis esportives aprovades el 30 de juliol de 1999. El text refós es va fer mitjançant el Decret Legislatiu 1/2000, 31 de juliol, pel qual es va aprovar la Llei de l'esport de Catalunya.

Aquesta Llei i, en especial, l'article 62.3, fan especial referència a les obligacions que han de complir les entitats, establiments i empreses dedicades a l'organització d'activitats físiques de temps lliure. Els principis rectoris continguts en les lletres *k* i *p* de l'article 3.2, insiten la Generalitat a prendre les mesures de seguretat més idònies per garantir la salut dels practicants i aprofitar adequadament el medi natural per a les activitats esportives de temps lliure. A més a més, les AMN també estan regulades per la legislació sobre altres matèries connexes: a) la salvaguarda del medi natural, i b) la regulació de títols i ensenyaments del personal tècnic esportiu.

L'esport en el medi natural a Catalunya: la salvaguarda del medi natural. Decret 56/2003, 20 de febrer

Amb la finalitat de protegir els espais naturals, la Generalitat regula la realització de les AMN amb finalitats recreatives i de temps lliure i oci, i hi queden subjectes "totes les persones naturals i jurídiques que prestin el servei, organització i gestió de les activitats regulades per aquest Decret" (art. 6).²

La norma defineix un catàleg d'AMN que determina les activitats a l'efecte d'aplicació del Decret (annex 1 del Decret). Aquest catàleg va ser posteriorment modificat, en l'article únic, per l'Ordre PRE/361/2004, de 6 d'octubre. La disposició derogatòria única deixava sense efecte l'annex 1 del Decret 56/2003, de 20 de febrer, i desenvolupava el nou catàleg en l'annex de l'Ordre. El catàleg recull una sèrie d'activitats, la seva definició i la respectiva federació catalana que assumeix la disciplina esportiva com a pròpia. El catàleg contempla les activitats següents:

- Activitats en espais rocosos: descens de barrancs, escalada, espeleologia, espeleolobusseig, salt de pont, salt elàstic i vies ferrades.
- Activitats d'alta muntanya: alpinisme i esquí de muntanya.
- Activitats en mitja i baixa muntanya i en l'altiplà: bicicleta tot terreny o bicicleta de muntanya, carres d'orientació, hípica, quads, quatre per quatre, recorregut per bosc o camp, trial i enduro.
- Activitats aquàtiques: descens en bot (ràfting), hidrotrineu (*hydrospeed*), piragüisme, hidrobob, caiac de mar, esquí nàutic, aerosurf (surf d'estel o

² D'ara en endavant, recollim els continguts de manera resumida i fent referència a l'article de què emana el contingut. Recomanem al lector que acudeixi a la font normativa per conèixer la concreció de les condicions determinades per aquestes.

kite-surf), motonàutica, parapent d'arrossegament (vol nàutic), rem, surf, surf de vela, vela i esquí-surf (*wakeboard*).

- Activitats aèries: ala de pendent (parapent), ala delta, baló aerostàtic, paracaigudisme, paramotor, ultralleuger, vol de motor i vol a vela.
- Activitats a la neu: esquí alpí, esquí de fons, motos de neu, raquetes de neu, surf de neu i trineu de gossos (múixing).

Atenent al contingut del Decret 56/2003, de 20 de febrer, totes les persones naturals i jurídiques que pres-
tin el servei, organització i gestió de les AMN regulades hauran de complir les següents obligacions (art. 7):

- *Pòlissa d'assegurança d'accidents personals per als practicants*, no exigible en el cas que els practicants tinguin llicència esportiva.
- *Pòlissa d'assegurança de RC*, per cobrir els riscos derivats del desenvolupament de les activitats.
- *Personal tècnic*, d'acord amb allò que estableixen l'article 8 i annex 2, derogats expressament per la disposició derogatòria segona de la Llei 3/2008, de 23 d'abril, en tot el que s'oposi a la Llei.
- *Equip i material propi per a la pràctica de l'activitat*, utilitzats per l'organització, el tècnic i els practicants. Ha de complir la normativa vigent aplicable i, si es requereix, ha de ser homologat per un organisme competent.
- *Equip i material per a la seguretat de l'activitat*. El tècnic ha de disposar de l'equip i material adequat per garantir la seguretat en el desenvolupament de l'activitat i també per fer front als riscos i als canvis meteorològics que siguin previsibles.
- *Responsabilitat del material*. Subministrar aquests equips i materials o bé, si són portats per les persones practicants, comprovar que reuneixen les condicions necessàries per a la pràctica de l'activitat. Les persones o entitats organitzadores de les activitats són responsables de mantenir en condicions de conservació i d'ús adequat els equips i el material propi (art. 9).
- *Cens d'organitzadors d'activitats físicoesportives en el medi natural*. Estar registrat en el Cens de caràcter públic i gestionat pel Consell Català de l'Esport (art. 3).

- Comunicar la realització d'activitats.
- *Informació als practicants*. Abans de la pràctica facilitar informació bàsica de l'activitat (art. 10, 11).
- *Participació de menors d'edat* (art. 4).
- *Respecte al medi natural*, la pràctica d'activitats regulades pel Decret hauran d'adequar-se a la normativa de medi ambient dels espais naturals.

La regulació de títols i ensenyaments del personal tècnic esportiu. Llei 3/2008, 23 d'abril, de l'exercici de les professions de l'esport

Amb la finalitat de regular els aspectes essencials de l'exercici de determinades professions de l'esport, incloses les AMN, la Generalitat regula "*l'exercici professional per compte propi i per compte d'altri igualment aplicable tant si la professió s'exerceix en el sector públic com en el sector privat*" (art. 1). Reconeix expressament quines són aquestes professions, els assigna les competències associades, especifica les titulacions o les acreditacions necessàries per exercir-les i atribueix a cada professió l'àmbit funcional específic que li correspon la Llei.

A l'efecte d'aquesta Llei, s'estipula que tots els professionals en actiu que exerceixin alguna tasca que s'hi regula hauran de complir els següents requisits:

- *Titulació*. Acreditar la titulació exigida per la legislació o mitjançant l'habilitació, acreditació o reconeixement previstos per la Llei (art. 3, 4, 5 i 6).
- *Registre Oficial de Professionals de l'Esport de Catalunya*. Estar-hi inscrit.
- *Assegurança de RC* (art. 11).³
- *Competència en assistència sanitària immediata*, referida a la reanimació cardiopulmonar (art. 1.7).
- *Col·legiar-se* (art. 8.4).

La responsabilitat civil i l'esport

Introducció al concepte de responsabilitat civil i classificació

Landaberea (2009, p. 13) defineix la RC com "*la subjecció d'una persona a l'obligació de reparar el dany*

³ L'assegurança de RC obligatòria del Col·legi de Llicenciats en Educació Física i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport de Catalunya, vàlida per al període 30/09/2011 al 08/05/2012 estableix per a la cobertura bàsica un sublímit per a esports perillosos de 600.000 € per sinistre i any o període d'assegurança.

o perjudici produït després de la vulneració d'un deure de conducta". L'article 1089 del Codi Civil (CC) estableix que "les obligacions neixen en funció de la llei, dels contractes i quasicontractes i dels actes i omissions il·lícits o en què intervingui qualsevol gènere de culpa o negligència".

Hi ha un conjunt de dualitats en la concepció de la RC que permet, al seu torn, classificar-la:

- **RC subjectiva i RC objectiva.** La primera es basa únicament en la culpa, fonamentant-se en el criteri tradicional que regula el CC: a) art. 1101, en què queden subjectes a la indemnització dels danys causats els que en el compliment de les seves obligacions *"incorren en dol, negligència o morositat"*, i b) art. 1902, 1903, que apunten la necessitat que existeixi *"culpa o negligència"*. Al contrari, la responsabilitat objectiva és independent d'aquesta premissa, és a dir, la determinació de la responsabilitat no requereix l'existència de culpa o negligència.
- **RC contractual i RC extracontractual.** La primera neix de la transgressió d'un deure consignat en un contracte, i cal diferenciar quan el subjecte responsable està actuant per compte propi o per compte d'altri (Codi Civil, art. 1089, 1101, 1104, 1258), mentre que la segona és la producció d'un dany per haver transgredit el deure genèric de seguir un determinat comportament.
- **RC solidària i RC mancomunada.** Apareixen quan intervenen diverses persones en la producció del dany. En la primera la persona creditora pot exigir el pagament íntegre de la indemnització a qualsevol dels responsables. En la segona, la indemnització es divideix a parts independents entre els diversos responsables.
- **RC directa i RC indirecta.** És directa quan s'imposa a la persona que causa el dany per fets propis (Codi Civil, art. 1902) i indirecta quan s'imposa a una persona que no ha causat materialment el dany, és a dir, per fets aliens (Codi Civil, art. 1903).
- **RC principal i RC subsidiària.** Diferencia el subjecte a qui s'ha d'exigir la indemnització. La primera és exigible a una persona en primer terme; la segona s'exigeix quan el deure imposat al responsable principal no es compleix.

Entenent la responsabilitat com *"el deute i obligació de reparar i satisfer, per si mateix o per un altre,*

a conseqüència de delictes, d'una culpa o d'una altra causa legal" (RAE, 2001), les AMN impliquen, majoritàriament, situacions exigibles de RC: a) subjectiva (o quasi objectiva), b) contractual i extracontractual, c) solidària, en els casos en què apareixen diversos actors responsables, d) directa i e) principal, en els casos en què s'acusa directament els monitors que dirigeixen l'activitat, o subsidiària, quan s'acudeixi a la persona organitzadora.

Principi del risc inherent en l'esport

La pràctica esportiva en general comporta un component de risc inherent a tota activitat física, més si és possible en les AMN, i per això també són conegudes com a "esports de risc". Jurídicament se sosté que els practicants són conscients del risc d'accident que hi ha a causa d'una mala pràctica, per carències físiques o tècniques o ús indegut d'instal·lacions i materials.

Aiora (2008, p. 240) indica que *"l'assumpció del risc per part del perjudicat constitueix una hipòtesi d'exoneració de responsabilitat"* i la matisa amb els punts següents:

- La responsabilitat dels organitzadors només sorgiria quan haguessin omès la diligència normalment exigible, sense excloure la possibilitat de voler concurrència de culpes quan el participant hagués desatès les cauteles i la diligència en el seu actuar que la decisió imposava.
- El que practica voluntàriament un esport de risc ha d'assumir les seves conseqüències i riscos inherents, típics i habituals (els derivats de la seva pròpia imprudència, falta de perícia, comportament negligent, o per cas fortuït). Ningú no ha d'assumir la negligència aliena.

Així, podem concloure que el risc inherent d'una activitat no pot ser augmentat per altres factors, o tercers persones, per acció o per omissió d'actes que haurien d'haver-hi estat fets o no. De manera que podem diferenciar entre: a) risc inherent a l'esport, les lesions produïdes sense que hi hagi intervingut ningú més que el mateix lesionat, i b) principi de responsabilitat, les lesions produïdes per la intervenció de tercers. Qui crea una font de risc té el deure moral i jurídic de prevenir-lo o evitar-lo.

La determinació de la responsabilitat civil: elements exigits

La determinació jurídica d'existència de RC exigeix la concurrència de tres elements ineludibles: 1) comportament il·lícit, existència de dany efectiu; 2) resultat danyós, culpa de l'agent, i 3) nexa causal, relació de causalitat entre ambdós.

1. *Comportament il·lícit.* Basat en l'existència de l'acció d'un agent que produeixi un dany a un altre. Es tractarà d'un comportament il·lícit perquè *“encara que en un principi un acte és il·lícit quan vulnera un precepte legal imperatiu o prohibitiu, en matèria de responsabilitat civil cal tenir present que la il·licitud pot consistir en la violació del deure jurídic de no causar dany a un altre (alterum non laedere)”* (De Àngel, 1993, p. 258).

2. *Resultat danyós.* Ha d'existir un dany. En l'àmbit jurídic, el concepte de dany suscita moltes controvèrsies i debats, encara que l'acceptació general és que el dany ha de ser certament i realment exigible. A més a més, *“la doctrina tradicional ha entès sempre que el dany patrimonial indemnitzable està integrat per dos elements distints: la pèrdua efectivament patida (dany emergent) i el guany deixat d'obtenir (lucre cessant)”* (Landaberea, 2009, p. 21) i, per tant, ambdós han de ser considerats, així com els possibles danys morals i els indirectes.

3. *Nexa causal.* La concurrència de culpes. Tal com marca l'article 1902 del Codi Civil, el dany ha de ser causat per determinades accions o omissions. Per això, ha d'existir una relació de causalitat entre aquestes i el dany produït.

Landaberea (2009, p. 22) simplifica les múltiples teories destinades a la determinació d'aquesta relació de causalitat en dues línies principals: 1) *conditio sine qua non*, que defensa que tots els fets que poden haver incitat el resultat danyós tenen el rang de causa quan es compleixi que el resultat danyós no s'ha produït en el supòsit de faltar aquest; i 2) teoria de la causa pròxima, que determina que el fet més pròxim al resultat danyós ha de ser la causa.

La determinació de la responsabilitat en els esports de risc: la jurisprudència

Jurídicament, i amb caràcter general, s'entén per dret el conjunt de lleis i disposicions que determinen les relacions socials, de les persones i la propietat. Espanya, considera fonts del dret directes *“la llei, el costum i els principis generals del Dret”* (Codi Civil, art. 1.1). Però al costat de les fonts de dret directes, hem de contemplar també la jurisprudència, considerada una font de dret indirecta (Codi Civil, art. 1.6).

S'entén per jurisprudència la interpretació que fan els tribunals a la correcta aplicació de la llei, formada pel conjunt de sentències sobre una mateixa qüestió jurídica.⁴ Si les decisions es pronuncien en el mateix sentit hi ha jurisprudència uniforme, i si es resolen de manera distinta es tracta de jurisprudència contradictòria. Per això la jurisprudència ve a concretar o desenvolupar determinats conceptes jurídics indeterminats o oberts, llacunes legals, interpretació, equitat, analogia... que apareixen en la llei, el costum o els principis generals del dret.

Això significa que per conèixer el contingut complet de les normes vigents, cal considerar com han estat aplicades i interpretades en el passat. D'aquesta manera, així com anteriorment hem analitzat la norma que regula les AMN, a continuació farem una anàlisi de la jurisprudència d'aquest mateix àmbit.

Diversos autors (Carús & Saz, 2010; Inglés, 2012; Piñeiro, 2005) han fet una anàlisi sobre 106, 19 i 20 processos jurídics com a conseqüència dels danys o lesions patits per practicants d'activitats en espais rocosos, a la muntanya, aquàtiques, aèries i a la neu. Aquests processos –resolts entre 1995-2010 en 16 Audiències Provincials i en el Tribunal Suprem– permeten extreure algunes conclusions clau per entendre la determinació de RC en accidents produïts en AMN:

- *Relació de causalitat* entre la conducta activa o passiva de l'agent i el dany causat. La responsabilitat s'esvaeix si l'expressat nexa causal no ha pogut concretar-se per ser desconeguda la causa generadora de l'esdeveniment danyós.

⁴ La jurisprudència es constitueix a partir de dues sentències que interpreten una norma en el mateix sentit, emanades del Tribunal Suprem (TS) i, quan es tracta de certes matèries de competència limitada a les comunitats autònomes (CA) (per exemple, dret foral o especial), del Tribunal Superior de Justícia (TSJ) de la CA corresponent. Les que no reuneixin aquestes característiques, únicament gaudeixen de la consideració de “precedents”, i serveixen únicament com a suport a una determinada tesi sostinguda en judici, ja que no tenen un autèntic contingut normatiu.

És necessari, també, fer referència al Tribunal Constitucional (TC), ja que malgrat no ser un òrgan judicial sinó constitucional també emet sentències, amb la denominació tècnica de “jurisprudència”. Aquestes sentències, per l'especial grau del seu òrgan emissor, tenen efectes normatius, ja que el TC és el suprem intèrpret de la Constitució.

- *Principi de causalitat adequada.* S'exigeix, per apreciar la culpa de l'agent, que el resultat sigui una conseqüència natural, adequada i suficient de la determinació de la voluntat, entenent-se per conseqüència natural aquella propícia entre l'acte inicial i el resultat danyós. És precisa l'existència d'una prova terminant relativa al nexa entre la conducta de l'agent i la producció del dany, de tal forma que faci patent la culpabilitat que obliga a reparar-lo.
- El *com* i el *per què* es produeix l'accident constitueixen elements indispensables en l'examen de la *causa efficient* de l'esdeveniment danyós.
- *Principi d'autoprotecció.* Es produeix quan el practicant és advertit dels riscos i la seva seguretat depèn de les seves accions. És l'interessat el que ha d'adoptar les decisions oportunes d'autoprotecció i de prudència necessàries.
- *Principi de responsabilitat comuna.* No se sustenta la idea que sempre hi ha un tercer aliè que, necessàriament, ha de respondre per les lesions o danys que pot patir. Al practicant també li és exigible el sentit de la prudència i de l'autoprotecció per evitar-se danys.
- *Presumpció de culpabilitat.* Moltes vegades es presumeix la culpa de la persona o entitat responsable d'una activitat en què s'ha produït un accident que en alguns casos deriva de la mera existència del dany.⁵
- *Principi del risc assumit.* La idea d'ocasió o perill és innata en els esports d'aventura i consegüentment els qui els practiquen assumeixen el resultat sempre que la conducta dels altres participants s'ajusti a les regles que els disciplinen, o a les normes de la pràctica inveterada i de la tècnica pròpia d'aquests exercicis, i per això en aquestes activitats no és aplicable la idea d'objectivació de responsabilitats que dimana de la teoria del risc.

Els resultats de l'anàlisi de la fallada de les sentències en la determinació de la responsabilitat dels treballs esmentats, reforcen l'afirmació de Roca (2009, p. 15):

“el sistema de responsabilitat civil no ha estat creat per permetre que tota víctima en qualsevol ocasió obtingui un rescabament del seu dany. No és correcte aplicar la fórmula d'acord amb la qual la víctima sempre cobra”.

S'observa que en la majoria de les sentències analitzades, la responsabilitat ha recaigut sobre la part accidentada (el 75 % en Carús & Saz, 2010; el 63 % en Inglés, 2012, i el 65 % en Piñeiro, 2005), absolutament els tècnics i entitats organitzadores. Els criteris que porten a aquesta determinació són l'aplicació del *principi d'assumpció del risc*, i per això tot practicant ha de ser conscient i conèixer els riscos inherents a l'activitat; i el *principi d'autoprotecció*, que presumeix que els participants d'una activitat que comporta un risc han de prestar atenció a la seva pròpia seguretat.

Finalment podem concloure que la jurisprudència es mostra contradictòria i cabrà anar a la casuística.

Propostes d'actuació

Les activitats esportives en el medi natural, per la seva joventut quant a ser tractades en processos legals, poden ser considerades com a situacions particulars al camp legislatiu i de la jurisprudència; si afegim a aquest fet la falta de claredat i consens en la legislació respecte d'això, es generen una disparitat de criteris en la determinació de la responsabilitat que porten, tant per als organitzadors com als practicants, a una gran confusió.

És objecte d'aquest article recollir els procediments que hauria de seguir o disposar qualsevol persona que organitzi AMN per complir la seva responsabilitat. Aquests han de ser atesos sense oblidar els legalment establerts per altres normes com la protecció de dades personals, codi de consum, drets d'imatge i altres. (*Taula 1*)

A la *taula 2* recollim, a manera d'exemple, el contingut d'un possible model de contracte per a activitats a la neu. Recollim només les clàusules que fan referència a la responsabilitat, sense que això impliqui que pugui haver-hi d'altres referides a altres condicions normatives o derivades del contracte mercantil.

⁵ A través del principi d'inversió de la càrrega de la prova, no és la víctima qui ha de provar que hi ha hagut un acte causant d'un accident o dany que ha patit, sinó tot al contrari: correspon a la part demandada (el presumpte agent causant del dany) demostrar que no hi ha hagut una actuació negligent, d'omissió de la vigilància o qualsevol altra que pugui haver resultat la causa de l'accident.

Hi ha moltes sentències que utilitzen la inversió de la càrrega de la prova de la culpa arribant a situacions en què s'afirma que la mera existència del dany és prova suficient que el causant d'aquest no va actuar amb la diligència necessària.

Les situacions d'esports de risc o activitats esportives d'aventura poden ser considerades com el que es denomina “casos difícils”. Aquest concepte, utilitzat en responsabilitat extracontractual, es refereix a “aquell en què concorren diversos possibles criteris per a la final imputació del dany, siguin el risc, la responsabilitat per fet d'un altre, la culpa de la mateixa víctima, etc.” (Roca, 2009, p. 12).

1. *Respecte a la persona jurídica responsable de l'organització de l'activitat*
 - 1.1. Disposar de pòlissa d'assegurança d'accidents personals per als practicants.
 - 1.2. Estar inscrit en el Cens d'Organitzadors d'AMN.
 - 1.3. Disposar de fulls de reclamació oficials.
 - 1.4. Disposar d'un pla de manteniment de material. En aquest l'entitat haurà de fer constar:
 - 1.4.1. Relació del material de què disposa.
 - 1.4.2. Condicions del material.
 - 1.4.3. Protocol de manteniment (qui, quan i com ha de fer-se).
 - 1.4.4. Protocol de reposició (qui, quan i com ha de reposar-se).
 - 1.5. Disposar del material de socors necessari i adequat a l'activitat i assegurar-se que és portat pel personal tècnic en l'execució de l'activitat.
 - 1.6. Disposar d'una Normativa Interna del centre.
2. *Respecte al personal tècnic executant de l'activitat.*
 - 2.1. Assegurar-se (comprovar o fer signar un document de veracitat) que el personal tècnic: disposa de titulació adequada, està registrat en el Registre Oficial de Professionals de l'Esport de Catalunya, disposa d'una pòlissa de RC, disposa de competència en assistència sanitària immediata –referida a la reanimació cardiopulmonar– i està col·legiat (si fos obligatori).
 - 2.2. En el cas que utilitzi material propi, assegurar-se que està en perfectes condicions d'ús.
3. *Respecte a l'activitat.*
 - 3.1. Disposar de pòlissa d'assegurança de RC.
 - 3.2. Comunicar, prèviament a la realització de l'activitat, la realització de l'activitat a les autoritats territorials competents.
 - 3.3. Disposar de document de consentiment. El practicant haurà de llegir-lo i signar-lo abans de fer l'activitat. Aquest haurà d'informar i adjuntar:
 - 3.3.1. Informe del nombre de cens, existència d'una assegurança (condicions i quantitats), fulls de reclamacions oficials, tractament i protecció de dades personals, preu i forma de pagament.
 - 3.3.1. Pla d'activitats.
 - 3.3.2. Pla d'emergència.
 - 3.3.3. Clàusules diverses: anul·lació de contracte.
4. *Respecte als practicants o clients de l'activitat.*
 - 4.1. Pla d'activitats. Haurà de constar, com a mínim, de la descripció minuciosa de:
 - 4.1.1. L'activitat, explicació de què consisteix.
 - 4.1.2. Materials, tècniques i coneixements que han d'utilitzar-se. Poden posar-se condicions d'edat i condicions tècniques o físiques (sempre objectives i justificables). També pot demanar-se una prova prèvia o test:
 - 4.1.3. Del recorregut (trajecte i destí) o espai on transcorre.
 - 4.1.4. Dels riscos inherents a l'activitat.
 - 4.1.5. Dels requisits mínims: físics, tècnics i materials.
 - 4.1.6. De les mesures que cal adoptar per preservar el medi natural.
 - 4.2. Pla d'emergència. Haurà de constar, com a mínim, de la descripció minuciosa de:
 - 4.2.1. Riscos inherents en l'activitat.
 - 4.2.2. Comportament per adoptar en cada situació.
 - 4.3. Participació de menors d'edat: disposar per escrit de l'autorització dels pares o tutors, en la qual haurà de constar la identificació de l'activitat o activitats que s'autoritzen.
 - 4.4. Medicaments amb menors d'edat: disposar per escrit de l'autorització dels pares o tutors, junt amb una altra d'un metge que determini el medicament i les preses.

Finalment, hem de tenir en compte que algunes clàusules comunament utilitzades en els contractes o durant el transcurs de l'activitat no tenen validesa legal:

- L'"exoneració de la responsabilitat" o "deixar fer als altres sota la seva responsabilitat" no té cap validesa jurídica (Codi Civil, art. 1445).
- Proporcionar o fomentar el consum de medicaments (Codi Penal, art. 361 i 361 bis)
- Utilitzar el DNI com a garantia de lloguer de material (Decret 196/1976, 6 de febrer, "el DNI és personal i intransferible", i diverses sentències).

▲ Taula 1

Procediments per al compliment de la RC per als organitzadors d'AMN

DOCUMENT DE CONSENTIMENT

El sotassinat senyor/senyora _____, amb DNI _____, major d'edat i amb plena capacitat d'obrar, Participa/subscriu al dia ____ de (mes) del (any) les activitats de l'empresa _____, amb número ____ en el Cens d'Organitzadors d'Activitats físicoesportives en el medi natural.

Subscriu:

- Que en aquest acte se m'entrega còpia del Reglament d'Activitats: Pla d'activitats i Pla d'emergència.
- Que l'empresa _____ es compromet al compliment de les seves responsabilitats en els termes i condicions exposats en el reglament d'activitats.
- Que declaro conèixer el contingut d'aquest Reglament, el qual accepto en la seva totalitat.
- Que declaro complir els requisits mínims (tècnics, físics i materials) per a la pràctica de l'activitat i que aquests s'ajusten a la realitat.
- Que declaro conèixer que les activitats a la neu comporten un risc inherent a l'activitat i el medi.
- Que declaro conèixer que he de seguir les indicacions del guia/monitor/professor.
- Que accepto els riscos inherents a la participació en aquesta activitat.
- Que em comprometo a complir les normes i indicacions del guia/monitor/professor.
- Que eximeixo l'empresa _____, els accionistes i junta d'accionistes i/o qualsevol persona física o jurídica vinculada amb l'organització de l'activitat, de les responsabilitats derivades de qualsevol accident causat per motiu de fets derivats d'accions individuals empreses al marge de les indicacions del guia/monitor/professor.
- Que eximeixo els anteriorment assenyalats de qualsevol perjudici que, per motius de salut, puguin derivar-se de la meua participació en aquesta activitat, assumint personalment el risc inherent per a la salut que suposa l'esforç físic requerit per a la participació en aquesta activitat.
- Que eximeixo els anteriorment assenyalats de qualsevol responsabilitat que de la participació en l'activitat pugui derivar-se, com per exemple pèrdua o deteriorament d'objectes personals, robatori, pèrdues o altres circumstàncies.
- Que declaro conèixer, per haver-ne estat informat, i que em satisfà, la informació rebuda, i que he pogut formular les preguntes convenients i aclarir tots els meus dubtes dels riscos propis de la participació en l'activitat, com per exemple:
 - Que hi ha trams perillosos en què hauré d'extremar la precaució.
 - Que hi ha descensos prolongats amb revolts en què moderaré la velocitat a fi d'evitar danys propis i/o aliens.
 - Que hi ha trams en què l'estat de les pistes no reuneixen les adequades condicions de seguretat, i exclouré l'empresa de la responsabilitat per qualsevol perjudici que pugui patir a causa del mal estat de les pistes o per motiu de defecte en les infraestructures esquiables.
 - Que hi ha la possibilitat de patir un accident esportiu inherent a la pràctica de l'esquí, i assumeixo personalment la responsabilitat dels accidents que pugui causar a qualsevol participant de l'activitat, exclouent l'organització de qualsevol responsabilitat derivada d'aquests accidents.
 - Que hi ha la possibilitat de causar un accident a un tercer aliè a l'activitat, i assumeixo personalment la responsabilitat íntegra d'aquest accident i excloent l'organització de qualsevol responsabilitat derivada d'aquests accidents.
- Que declaro conèixer les causes d'anul·lació del contracte:
 - En cas que el personal tècnic determini que no compleixo els requisits mínims físics, tècnics o materials requerits per al desplegament l'activitat.
 - Quan per motius aliens a l'organització les condicions climatològiques impedeixin la realització de l'activitat contractada amb les mesures de seguretat mínimes.
- Que he estat informat que l'empresa _____ disposa d'una pòlissa d'assegurances d'accidents personals per als practicants i una pòlissa d'assegurança de RC amb les condicions i quanties d'aquestes.
- Que he estat informat que l'empresa _____ disposa de full oficial de reclamació.

L'empresa _____ garanteix el ple compliment de la normativa de protecció de dades de caràcter personal, i així, d'acord amb la Llei Orgànica 15/1999, el signant queda informat i presta el seu consentiment a la incorporació de les seves dades als fitxers automatitzats existents a l'empresa _____ i al tractament d'aquests per a la seva utilització en relació amb el desenvolupament de gestions administratives, comercials i altres activitats pròpies d'aquesta.

La política de privacitat empresa li assegura, en tot cas, l'exercici dels drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició, en els termes establerts en la legislació vigent, per mitjà d'un escrit dirigit a l'empresa (adreça), i és responsable del fitxer de l'empresa amb domicili a aquests efectes a l'adreça abans indicada. El signant accepta que puguin ser cedides les seves dades exclusivament per a activitats necessàries per al correcte desenvolupament de la gestió i administració interna de l'empresa.

Signo* el present consentiment i accepto les condicions del contracte.

(Data i lloc)

* Recordeu que haurà de signar tots els fulls que componguin el document.

Taula 2

Proposta de document de consentiment

Referències

- Ayora, A. (2008). *Gestión del riesgo en montaña y en actividades al aire libre*. Madrid: Ediciones Desnivel, S.L.
- Carús, L., & Saz, M. I. (2010). La reputación de las estaciones de esquí: responsabilidad con los esquiadores. *Cuadernos de Turismo* (26), 47-68. Universidad de Murcia.
- Codi Civil.
- Codi Penal.
- Consell Català de l'Esport (2010). *Enquesta d'hàbits esportius a Catalunya 2009-2010*. Barcelona: Consell Català de l'Esport.
- De Ángel, R. (1993). *Tratado de Responsabilidad Civil*. Madrid: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Deusto i Editorial Civitas.
- Decret 196/1976, de 6 de febrer, pel qual es regula el document nacional d'identitat.
- Decret 56/2003, de 20 de febrer, pel qual es regulen les activitats físicoesportives en el medi natural.
- Decret Legislatiu 1/2000, de 31 de juliol, pel qual s'aprova el Text únic de la Llei de l'Esport.
- Inglés, E. (2012). Responsabilidad civil en los deportes de río. *Acciones e Investigaciones Sociales* (en premsa).
- Landaberea, J. A. (2009). *La responsabilidad civil en el deporte. Máster Oficial en Derecho Deportivo* (VIII Edició – 2009-2011). Universitat de Lleida i Asociación Española de Derecho Deportivo.
- Llei 3/2008, de 23 d'abril, de l'exercici de les professions de l'esport.
- Llei Orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.
- Piñeiro, J. (2005). Accidentes deportivos: lesiones consentidas. *InDret. Revista para el análisis del derecho* (3), 1-46.
- RAE (2001). *Diccionario de la lengua española*.
- Roca, E. (2009). El riesgo como criterio de imputación subjetiva del daño en la jurisprudencia del Tribunal Supremo español. *InDret. Revista para el análisis del derecho* (4), 1-17.
- Ordre PRE/361/2004, de 6 d'octubre, per la qual es modifica el catàleg d'activitats físicoesportives en el medi natural.